

شناسایی و رتبه‌بندی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران

فاطمه نگهداری^۱، کوروش قهرمان تبریزی^۲، اسماعیل شریفیان^۳، حسن ییابانی^۴

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۲. دانشیار مدیریت ورزشی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران (نویسنده مسئول)

۳. دانشیار مدیریت ورزشی، دانشگاه شهید باهنر کرمان، کرمان، ایران

۴. استادیار مدیریت بازرگانی، دانشگاه هرمزگان، بندرعباس، ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۴/۲۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۰۴

چکیده

تجربه نشان داده است که رشد کارآفرینی نیازمند وجود بستر مناسب کارآفرینی است؛ براین اساس، اصطلاح اکوسیستم کارآفرینی به‌عنوان نسل سوم ادبیات کارآفرینی گسترش یافته است. صنعت ورزش کشور در ارزیابی ظرفیت‌های اشتغال‌زایی در جایگاه مناسبی قرار دارد؛ بنابراین، هدف اصلی از انجام این پژوهش، شناسایی و رتبه‌بندی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی کشور است. در این مطالعه، با روش پژوهش آمیخته (کمی و کیفی) از نوع اکتشافی و اجرای مصاحبه عمیق با ۳۱ نفر خبره و نخبه مدیریت ورزشی و فعال کارآفرین حوزه ورزش و با نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند داده‌های موردنیاز مرحله کیفی جمع‌آوری شدند. سپس، با کمک تحلیل محتوای کیفی، کدگذاری باز و محوری ابعاد مورد مطالعه پردازش شدند. با انجام دادن این مرحله، شش بعد اصلی در قالب الگوی مفهومی اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران با ۲۴ بعد فرعی شناسایی شدند. در مرحله کمی پژوهش، با هدف ارزیابی و تأیید ابعاد شناسایی شده میزان اهمیت و سهم هریک از ابعاد در فرایند اکوسیستم کارآفرینی ورزشی، بررسی شد. یافته‌های حاصل از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی نشان داد که همه ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران مورد تأیید هستند. در نهایت، نتایج پژوهش نشان داد که با استفاده از تحلیل سلسله‌مراتبی، ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی را می‌توان به‌ترتیب در شش بعد اصلی سیاستی، حمایتی، بازار محلی و جهانی، فرهنگی، سرمایه مالی و سرمایه انسانی اولویت‌بندی کرد. براساس نتایج به‌دست آمده توصیه می‌شود، نقشه راهی برای توسعه ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی کشور تدوین شود.

واژگان کلیدی: اکوسیستم کارآفرینی، کارآفرینی ورزشی، تحلیل اکتشافی، تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP)، تکنیک دلفی.

1. Email: f.negahdari1362@iauk.ac.ir

2. Email: Kourosh3795@uk.ac.ir

3. Email: sharifian@uk.ac.ir

4. Email: Hmbiabani@yahoo.com

مقدمه

کارآفرینی^۱، پدیده نوظهور و نماد تلاش و موفقیت است که در دهه‌های اخیر بسیار به آن توجه شده است. درمورد لزوم وجود کارآفرینی اجماع جهانی وجود دارد و نقش بسزایی در اقتصاد ملی ایفا می‌کند (زالی، حسن‌پور و رضاقلی‌زاده، ۲۰۱۴، ۶۳)؛ اما این پدیده فرابخشی و چندوجهی در محیط ایزوله رشد نمی‌کند؛ بلکه حاصل تعامل ویژگی‌های فردی و رویدادهای محیطی است (هولینکا^۲، ۲۰۱۵، ۴۳۸). تجربه نشان داده است که وجود روحیه و انگیزه کارآفرینی در افراد کافی نیست؛ بلکه بروز کارآفرینی نیازمند وجود بستر مناسب است؛ براین اساس، اصطلاح «اکوسیستم کارآفرینی»^۳ در ادبیات توسعه کارآفرینی به‌عنوان نسل سوم گسترش یافته است (کاروالهوا^۴، ۲۰۱۸، ۱۱۲۱)؛ رویکردی که در سال‌های اخیر رشد نظری و تجربی زیادی داشته است (کوالو، قزی و بالکو^۵، ۲۰۱۸، ۲). اکوسیستم کارآفرینی، رویکردی نظام‌مند در تفکر و اقدامی مؤثر برای طراحی سیاست‌های کارآفرینی است (آیزنبرگ^۶، ۲۰۱۰، ۴۲). تمرکز این چهارچوب مفهومی بر پرورش، ترویج و ارتقای کارآفرینی است و با دربرگرفتن حوزه‌های سیاست، رهبری منابع مالی، فرهنگی، حمایت‌های نهادی و زیرساختی، سرمایه انسانی و بازارها، ارزیابی جامعی از عناصر کارآفرینی، ارتباط میان آن‌ها و بستر کارآفرینی ارائه می‌کند (استام^۷، ۲۰۱۵، ۱۷۵۹). چنین اکوسیستمی دربرگیرنده سدها عنصر است که می‌توانند در شش قلمروی اصلی بازار، سیاست، سرمایه مالی، فرهنگ، حمایت‌ها و سرمایه انسانی خلاصه شوند (آیزنبرگ و انویماه^۸، ۲۰۱۶، ۶۸).

ورزش، بخش قابل توجهی از جمعیت جهان؛ یعنی ورزشکار حرفه‌ای و مبتدی، تماشاگر، مربی، سرپرست، مدیر، پزشک، واسطه، متخصص مالی، روان‌شناس، جامعه‌شناس و اقتصاددان ورزشی، برگزارکننده رویداد ورزشی، سرمایه‌گذار، حامی مالی، شرکت تبلیغاتی، سیاستمدار، وزیر، رئیس‌جمهور و غیره را درگیر خود کرده است که اکوسیستمی پیچیده و پویا را شکل می‌دهد. ورزش، پدیده‌ای با ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی، صنعتی پرمخاطب با گردش مالی چشمگیری است (خدادکاشی و کریم‌نیا، ۲۰۱۶، ۴۵) که شامل هفت بخش عمده

-
1. Entrepreneurship
  2. Holienka
  3. Entrepreneurial Ecosystem
  4. Carvalho
  5. Cavallo, Ghezzi & Balocco
  6. Isenberg
  7. Stam
  8. Isenberg & Onyemah

جامعه، شرکت‌ها، گردشگری، نهادها، روابط بین‌الملل، تشکل‌ها و فناوری می‌شود (ریتون^۱، ۲۰۱۸، ۱۴۰). به عقیده ریتون (۲۰۱۸)، کارآفرینی ورزشی زمانی رخ می‌دهد که یک نهاد ورزشی به‌طور مشترک با سایر عناصر جامعه، برای پاسخ‌گویی به یک فرصت و خلق ارزش عمل می‌کند (ریتون، ۲۰۱۸ الف، ۲۰). در این رابطه، صاحب‌نظران هشت زمینه را شامل تبلیغات و امور ترویجی در ورزش، مدیریت اماکن و تسهیلات ورزشی، مدیریت و برنامه‌ریزی در سازمان‌های ورزشی، امور آموزشی (کلاس‌های آموزشی، مربیگری و داوری)، امور پژوهشی، ساخت وسایل و تجهیزات ورزشی نو در ورزش‌های همگانی و قهرمانی و ایجاد مشاغل جدید برحسب نیاز، شناسایی کرده‌اند (فروغی‌پور، ۲۰۰۵، ۵). در ارزیابی ظرفیت‌های اشتغال‌زایی بخش‌های مختلف کشور، ورزش و خدمات ورزشی در رتبه نوزدهم از چهل‌ویکم قرار دارند که این موضوع نشان‌دهنده وجود فرصت‌های اشتغال در بخش ورزش است (برومند، ۲۰۱۰، ۵۲). براساس مطالعات، بیش از ۱۲۰ شغل ورزشی در کشور وجود دارند که حدود ۲۰ عنوان از آن‌ها مشاغل مربوط به رسانه‌ها هستند و حدود ۸۰ عنوان نیز در صنعت ورزش وجود دارند. مطالعات اخیر نشان می‌دهند که سهم صنعت ورزش از تولید ناخالص داخلی^۲ کشورهای مختلف حدود ۰/۵ تا دو درصد است؛ در حالی که سهم این صنعت از تولید ناخالص داخلی ایران (حدود ۰/۳۹ درصد) به‌طور معناداری کمتر از شاخص جهانی است. این موضوع باعث شده است که بعضی از کشورها به‌دنبال برآورد تعداد فرصت‌های شغلی ایجادشده توسط صنعت ورزش و سهم ورزش از کل اشتغال در کشور خود باشند؛ به‌عنوان مثال، سهم صنعت ورزش از کل اشتغال در هنگ‌کنگ ۲/۵ درصد، استرالیا ۲/۷ درصد، اسکاتلند ۱/۹ درصد و نیوزلند ۱/۳ درصد اعلام شده است. این در حالی است که تاکنون هیچ‌گونه اطلاعات رسمی و جامعی در خصوص تعداد شاغلان صنعت ورزش در دست نیست^۳. تعداد کسب‌وکارها، مشاغل ورزشی و شاغلان در بخش ورزش در دنیا رقم قابل‌توجهی است. در انگلستان ۱/۸ درصد مردم کسب‌وکار ورزشی دارند و زمانی که لندن میزبان المپیک ۲۰۱۲ بود، این رقم تا ۲/۵ درصد افزایش یافت. این در حالی است که در انگلستان ۱/۵ درصد مردم در بخش کشاورزی مشغول به کار هستند. در واقع، آمار شاغلان بخش ورزش از بخش کشاورزی بیشتر است (برومند، همی‌نژاد، رضایی‌نژاد، رضوی و ملک‌اخلاق، ۲۰۱۰). از آنجایی که کارآفرینی ورزشی پدیده‌ای مجرد نیست و اکوسیستم کارآفرینی بستری مناسب برای تفکر و اقدام برای توسعه کارآفرینی است، بدیهی است که اولین قدم برای

---

1. Ratten

2. Gross Domestic Product (GDP)

۳. برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی - حوزه ورزش، وزارت ورزش و جوانان

صورت‌بندی و پیاده‌کردن سیاست‌های توسعه کارآفرینی در این زمینه، شناخت اکوسیستم کارآفرینی در این بخش است.

ورزش، به‌عنوان یکی از عوامل تأثیرگذار بر حیطه‌های اجتماعی، اقتصادی و حتی بین‌الملل است که در بسیاری از کشورهای جهان به آن توجه شده است. بررسی‌ها نشان می‌دهند که صنعت ورزش دو برابر صنعت خودروسازی و هفت برابر صنعت سینما تبادلات مالی دارد و با هزینه کم، بستری مناسب برای اشتغال و کارآفرینی است. شرایط حاکم بر ورزش کشور حکایت از آن دارد که در دهه‌های گذشته، بخش‌های مختلف ورزش همگانی، قهرمانی، آموزش و پرورش و غیره در سیطره مستقیم دولت یا مؤسسه‌های وابسته به آن بوده‌اند؛ به طوری که امکان زمینه‌سازی فعالیت‌های سرمایه‌گذاری بخش‌های غیردولتی به‌طور مطلوب و مناسب فراهم نشده است. متأسفانه، بسیاری از کارآفرینان در ایران از جمله کارآفرینان ورزشی با موانعی همچون دگرگونی سیاست‌های دولت و به‌کارگیری سیاست‌های سلیقه‌ای، ناسالم بودن محیط کسب و کار، وجود قوانین نامناسب و غیرحمایتی، فقدان زیرساخت‌های تجاری، حمایت‌نشدن از هنجارهای اجتماعی و فرهنگی از کارآفرینی، نامناسب بودن بازار و غیره مواجه هستند که اکوسیستم نامساعد کسب و کار را پیش روی آن‌ها قرار داده است. این مشکلات باعث شده‌اند که بیشتر کارآفرینان بالقوه برای راه‌اندازی کسب و کار خود اقدام نکنند یا آنان که اقدام کرده‌اند، در میانه راه متوقف شوند و سرانجام از کار دست بکشند؛ به طوری که تنها ۱۰ درصد از کارآفرینان، به شروع فعالیت‌های کسب و کار خود موفق می‌شوند و ۹۰ درصد باقی‌مانده در مرحله راه‌اندازی متوقف می‌شوند (شفیعی و شقاقی، ۲۰۰۳).

اکوسیستم کارآفرینی رویکردی نوظهور در پژوهش‌های کارآفرینی است که پژوهشگران، متخصصان و سیاست‌گذاران در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه توجه زیادی به آن کرده‌اند (روندی و روندی، ۲۰۱۷ الف، ۲۱۸)؛ اما این رویکرد کاستی‌هایی دارد؛ زیرا، هنوز چهارچوب تحلیلی آن معلوم نیست (کوالو و همکاران، ۲۰۱۸، ۳). ادبیات توسعه کارآفرینی به مطالعات تأثیر عوامل فردی بر موفقیت کارآفرینانه، تأثیر عوامل محیطی بر موفقیت کارآفرینانه و عملکرد کارآفرینی و تأثیر عوامل فردی و محیطی بر توسعه کارآفرینی تقسیم شده است (انتظاری، ۲۰۱۵، ۱۲۰۶). مقوله اکوسیستم جزو سومین دسته از ادبیات موجود توسعه کارآفرینی است (استام، ادرتچ و اوکنار، ۲۰۱۷). تفکر در این مورد برآمده از ادبیاتی چون خوشه‌های صنعتی، سیستم‌های نوآوری، سرمایه اجتماعی و شبکه‌ها است (ادرتچ، کالین، مورگان و اوکنار، ۲۰۱۸، ۴۷۱). والدز^۴ برای نخستین بار

-
1. Roundy & Roundy
  2. Stam, Audretsch & O'Connor
  3. Audretsch, Colin, Morgan & O'Connor
  4. Valdez

در سال ۱۹۸۸ رویکرد اکوسیستم‌های کارآفرینانه را معرفی کرد که شامل تعامل بین شاخص‌های محیط اقتصادی و تصمیم کارآفرینانه است (روندی، بروکمن و برادشاو^۱، ۲۰۱۷، ۱۰۰). سوراما و سالو^۲ (۲۰۱۶) اکوسیستم کارآفرینانه را مجموعه‌ای از اجزای به هم وابسته و در تعامل با هم می‌دانند که در پی خلق کسب‌وکارهای مخاطره‌آمیز هستند (سوراما و سالو، ۲۰۱۶، ۵۷۴). آیزنبرگ (۲۰۱۵) عناصر اکوسیستم کارآفرینی را دولت، فرهیختگان یا رهبران عرصه، بازار و سرمایه، انجمن‌های غیرانتفاعی، نهادهای آموزشی، کارآفرینان داخل کشور و پیوند آن‌ها با کارآفرینان خارج از کشور معرفی کرده است (آیزنبرگ، ۲۰۱۵، ۴۵). استام (۲۰۱۵) اکوسیستم را مجموعه‌ای از بازیگران متضاد و عوامل هماهنگ‌کننده در شرایط خاص متشکل از نهادهای اجتماعی (رسمی و غیررسمی) می‌داند. شرایط نظام‌مند اکوسیستم شامل شبکه‌ای از کارآفرینان، رهبری، مالی، استعداد، دانش و خدمات پشتیبانی است (استام، ۲۰۱۵، ۲). به عقیده روندی و روندی (۲۰۱۷)، هدف از شکل‌گیری اکوسیستم‌های کارآفرینی، کارایی عملیات از طریق مکانیسم‌هایی مانند منابع مالی، منابع محیطی، پشتیبانی و زیرساخت‌ها، فرهنگ کارآفرینی و فرصت‌های یادگیری است (روندی و روندی، ۲۰۱۷، ب، ۵۳۹). نامبیسان و بارون^۳ (۲۰۱۳) هشت عامل حمایت اخلاقی، مالی، فناوری، بازار، اجتماعی، شبکه، دولت و حمایت محیطی را در تصمیم‌گیری افراد برای انتخاب مسیر کارآفرینی مؤثر می‌دانند (نامبیسان و بارون، ۲۰۱۳، ۱۰۹۵). کارآفرینی ورزشی، پویا است و بر حوزه‌های متعددی از مدیریت همچون راهبرد کسب‌وکار، مدیریت بحران، توسعه ورزش‌های جدید، مدیریت عملکرد، نوآوری در تولید، راهبردهای ترویجی، موضوع‌های اجتماعی و توسعه فناوری اثر می‌گذارد (عاشوری، دوستی، رضوی و حسینی، ۲۰۱۸، ۷۶). در دهه گذشته، بیشتر پژوهش‌های حوزه کارآفرینی در زمینه‌های علوم، صنایع، فعالیت‌های کسب‌وکارانه جدید و بخش‌های فناورانه بوده‌اند و پژوهش‌های اندکی بر بخش ورزش تمرکز یافته بودند (عاشوری و برومند، ۲۰۱۴، ۴۱). به عقیده پوتس و توماس^۴ (۲۰۱۸)، ورزش به‌اندازه کافی چندبعدی است و نیازمند تلاش‌های پژوهشی شامل بازخوانی و کشف رویکردهای جدید است و مستلزم پیوستن به نظریه نوآوری و نظریه کارآفرینی است. آن‌ها با استفاده از مطالعات تحلیلی‌گران در زمینه کارآفرینی و نوآوری در سیاست‌های ورزشی نشان دادند که چگونه ورزش به اقتصاد، ابتکارهای بهداشتی و تعامل اجتماعی کمک می‌کند؛ بنابراین، پژوهشگران سیاست‌های ورزش باید چهارچوب کارآفرینی را برای درک

-
1. Roundy, Brockman & Bradshaw
  2. Sorama & Joensuu-Salo
  3. Nambisan & Baron
  4. Potts & Thomas

شرایط محیطی در نظر بگیرند. ذهنیت کارآفرینی ورزشی می‌تواند به یک صنعت نوآور در بلوک‌های اقتصادی مختلف جهانی، کشورها، مناطق و شهرها و سطح خرد شرکت‌ها تبدیل شود. موندالیزاده^۱ (۲۰۱۸) بیان می‌کند که ورزش نقش مهمی در جامعه ایفا می‌کند و مشارکت در ورزش و تفریح به بهبود سلامت، کاهش سطح جرم و جنایت، ایجاد اشتغال و تشویق رفتار مثبت منجر می‌شود؛ بنابراین، با توجه به محبوب بودن آن، سیاست‌های ورزشی کارآفرینانه و نوآورانه ابزاری مهم برای بسیاری از سیاست‌گذاران، شرکت‌ها و سایر نهادها تلقی می‌شوند. راتن (۲۰۱۶) معتقد است که کارآفرینی ورزشی بخشی از پژوهش‌های در حال گسترش است که ورزش را به مدیریت نوآوری و خلاقیت مرتبط می‌کند. نوآوری در ورزش را می‌توان در فناوری‌های جدید، تجهیزات و لباس، راهبردهای جدید و آموزش، محصولات و خدمات جدید مصرف‌کننده، رسانه‌ها و فرصت‌های جدید مشاهده کرد. اگرچه نقش نوآوری‌های ورزشی در کسب‌وکار و رسانه‌های جهانی به‌طور گسترده شناخته شده است، از منظر علمی به آن کمتر توجه شده است. به عقیده راتن و فریا^۲ (۲۰۱۷)، ورزش نوعی سیاست اجتماعی است که می‌تواند به حل مسائل جامعه کمک کند. سیاست‌های ورزشی و سیاست‌های مربوط به تخصیص بودجه از نوع کارآفرینی و نوآوری در ورزش هستند که این ناشی از تأثیر نیروهای فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بر جامعه است. لیاتو و لیاتو^۳ (۲۰۱۷) به رشته کارآفرینی ورزش پرداخته‌اند که با تلفیق کارآفرینی و ورزش راه‌حل‌های ابتکاری در ورزش‌های سنتی واقعی اجتناب‌ناپذیر هستند. بنگاه‌های ورزشی باید از لحاظ اجتماعی و اقتصادی نوآورانه باشند و رفتار کارآفرینانه را در مواجهه با خطرهای مختلف قابل مشاهده در محیط خارجی برآورده کنند. همچنین، برای حل مشکلات مربوط به ورزش، به دنبال رویکردی پایدار و سازگاری با ابعاد اجتماعی، زیست‌محیطی و مالی باشند؛ در نتیجه، کارآفرینان ورزشی باید قادر به ایجاد ویژگی‌های رهبری باشند که بر تمامی سهام‌دارانی که با آن‌ها ارتباط برقرار می‌کند، مسلط باشد. راتن (۲۰۱۷) معتقد است که برای بیشتر برنامه‌ریزان سیاست‌های ورزشی، ادغام ابتکارهای کارآفرینی راه مهمی برای ممانعت از تفکر غیررقابتی است.

با بررسی مطالعات گذشته مشخص شد که در مورد اکوسیستم کارآفرینی، به‌طور کلی پژوهش‌های اندکی در داخل کشور انجام شده‌اند؛ به‌عنوان نمونه، قمبرعلی، اگهی، علی بیگی و زرافشانی (۲۰۱۵) با هدف واکاوی اکوسیستم کارآفرینی کشاورزی شهرستان کرمانشاه اظهار کرده‌اند که برپایه یافته‌ها در زیرسیستم سیاستی، در اسناد کلان کشور به بسیاری از ابعاد اکوسیستم کارآفرینی توجه نشده است و در مجموع، اکوسیستم کارآفرینی کشاورزی شهرستان کرمانشاه وضعیت مطلوبی ندارد. در

1. Mondalizadeh
2. Ratten & Ferreira
3. Leitão & Leitão

پژوهشی، پژوهش چهارمی (۲۰۱۵) به مطالعه عوامل و بازیگران اکوسیستم کارآفرینی دانشگاه پایه، تعیین شاخص‌های سلامت و مدل‌های شکل‌گیری پرداخته است. وی نتیجه‌گیری کرده است که اکوسیستم کارآفرینی دانشگاه پایه ظرفیت بیشتری برای تحول اقتصادی نسبت به مراکز رشد دانشگاهی دارد و توصیه می‌کند که پارک‌های علم و فناوری دانشگاه‌ها به اکوسیستم کارآفرینی حول یک یا چند فناوری هسته‌ای تبدیل شوند. در پژوهش دیگری، قمبرعلی و همکاران (۲۰۱۳) اظهار کرده‌اند که اکوسیستم کارآفرینی روش جدیدی برای تفکر و اقدام برای توسعه کارآفرینی است. چنین اکوسیستمی دربرگیرنده صدها عنصر است که می‌توانند در شش قلمرو اصلی بازار، سیاست، سرمایه مالی، فرهنگ، حمایت‌ها و سرمایه انسانی گروه‌بندی شوند و یکی از عوامل کلیدی در توسعه کارآفرینی، دولت است که با تدوین و اجرای خط‌مشی‌های مناسب، نقش مهمی در توسعه کارآفرینی ایفا می‌کند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که سیاست‌های کلان ملی شامل قانون اساسی، سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ و سیاست‌های آن و نیز سیاست‌های برنامه‌های توسعه، حامی کارآفرینی هستند. براساس اوزان محاسبه‌شده، توجه به ابعاد اکوسیستم کارآفرینی یکسان نیست و بعد حمایتی در مقایسه با دیگر ابعاد، اهمیت کمتری دارد. داوری، سفیدبری و باقرصاد (۲۰۱۶) بیان کرده‌اند که در اکوسیستم‌ها مجموعه‌ای از عوامل وجود دارند که بر کارایی یک اکوسیستم کارآفرینی تأثیر می‌گذارند. به ترتیب، حمایت‌ها، سرمایه انسانی، بازارها، فرهنگ، سیاست و تأمین مالی بر اکوسیستم کارآفرینی ایران تأثیرگذار هستند. به عقیده آن‌ها، پارادایم اکوسیستم کارآفرینی آیزنبرگ دارای شش بعد اصلی شامل سیاست، حمایت، بازار محلی و جهانی، فرهنگ، سرمایه مالی و سرمایه انسانی است و می‌تواند در توسعه کارآفرینی روستایی نیز کاربرد داشته باشد. بیگ‌آقا، شیروانی و خزایی (۲۰۱۶) پژوهشی با هدف طراحی اکوسیستم کارآفرینی و شناخت عناصر اکوسیستم و ویژگی‌های آن برای ارتقای سینمای ایران انجام داده‌اند. عناصر این اکوسیستم عبارتند از: دولت، رهبران عرصه فرهنگی، منابع سرمایه‌ای، انجمن‌های غیرانتفاعی، نهادهای آموزشی، کارآفرینان داخل کشور و پیوند آن‌ها با کارآفرینان خارج از کشور. رخام، طایی و ریاحی (۲۰۱۵) بیان کرده‌اند که رویکرد اکوسیستم کارآفرینی به دلیل دربرگرفتن حوزه‌های سیاست و رهبری، منابع مالی، فرهنگ، حمایت‌های نهادی و زیرساختی، سرمایه انسانی و بازارها، رویکردی جامع‌نگر برای رشد و توسعه کارآفرینی مولد و رشد اقتصادی است. انتظاری (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان «ایجاد اکوسیستم کارآفرینی دانش پایه^۱» از روش اکتشافی به تجزیه و تحلیل ارتباط و تعامل عناصر اکوسیستم کارآفرینی پرداخته است. در پژوهش وی، تجزیه و تحلیل روابط عناصر در مدل

1. Knowledge-Based Entrepreneurship Ecosystems (KBEE)

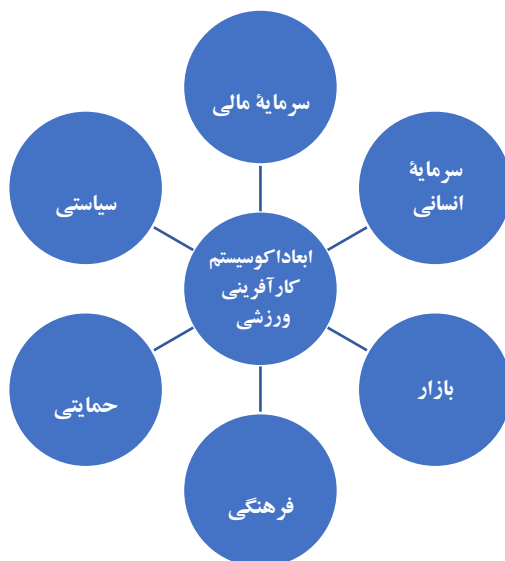
مفهومی نشان داده است که بازیگران، دانشمندان و پژوهشگران نقش کارآفرین را ایفا می‌کنند؛ دانشگاه‌های کارآفرینی نقش مراکز رشد دارند؛ دولت نقشی حمایتی و کلیدی در این اکوسیستم ایفا می‌کند و کلید اصلی ساختمان و تغذیه در استان‌های ایران در دست دولت است. شریفیان (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی فرایندی انگیزه کارآفرینی دانشجویان تربیت‌بدنی» تأثیر چندگانه متغیرهای ویژگی‌های فردی کارآفرینانه، عملکرد و خودپنداره تحصیلی، آگاهی و استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، صلاحیت‌های حرفه‌ای و فرهنگ سازمانی را بر انگیزه کارآفرینی دانشجویان تربیت‌بدنی بررسی کرد. پژوهش وی نشان داد که عامل صلاحیت‌های حرفه‌ای بیشترین تأثیر را بر انگیزه کارآفرینی دارد و عامل فرهنگ سازمانی کمترین تأثیر را از بین عوامل یادشده دارد. با توجه به مطالب مطرح‌شده باید پذیرفت که صنعت ورزش نمونه‌ای از اکوسیستم کارآفرینی پیچیده است؛ بنابراین، باید به موضوع کارآفرینی و اهمیت آن در صنعت ورزش توجه ویژه شود و با ایجاد اکوسیستم کارآفرینی، مهم‌ترین زیرساخت نهادینه‌شدن این تفکر فراهم گردد. باوجود پژوهش‌هایی که در حوزه کارآفرینی انجام شده‌اند، پژوهشی که به‌طور خاص به شناسایی و رتبه‌بندی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی ایران پرداخته باشد، انجام نشده است؛ از این رو، این پژوهش با موشکافی مطالعات گذشته، مشخصه‌ها و معیارهای بااهمیت هر مطالعه و همچنین، تحلیل اکتشافی و تأییدی این ابعاد را استخراج و رتبه‌بندی کرده است تا بدین‌وسیله این امکان برای سیاست‌گذاران و پژوهشگران فراهم شود تا یک چهارچوب نظری جامع را در ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی ایران پیش روی خود ببینند.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش براساس نوع جهت‌گیری، پژوهشی کاربردی، از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، از نوع توصیفی-پیمایشی و به‌لحاظ نوع داده‌ها، آمیخته به‌هم‌تنیده (کیفی- کمی) است. از طرف دیگر، مطالعه حاضر، پژوهشی اکتشافی است؛ زیرا، به واکاوی ابعاد مختلف اکوسیستم کارآفرینی در حوزه ورزش می‌پردازد. در این پژوهش، در گام نخست، با بهره‌گیری از رویکرد چندجانبه شامل مرور متون، بررسی بهترین روش‌های مرتبط، مطالعه الگوهای موفق اکوسیستم‌های کارآفرینی در حوزه‌های مختلف و شرایط موجود صنعت ورزش کشور و مصاحبه عمیق با ۳۱ نفر خبره و نخبه در مدیریت ورزشی و فعال کارآفرین در حوزه ورزش، با روش نمونه‌گیری قضاوتی هدفمند که با تکنیک دلفی انجام شد، ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران استخراج و رتبه‌بندی شدند. در مرحله اول دلفی با این جامعه آماری، پرسش‌نامه باز برای شناسایی ابعاد دراختیار اعضای پانل خبرگان قرار گرفت. در این مرحله، آنان ۳۶ بعد را به‌عنوان مهم‌ترین ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی مطرح

کردند که با حذف ابعاد مشابه و ترکیب و تطبیق با مبانی نظری برخی از آنها، در نهایت ۲۸ بعد تنظیم شد. سپس، با استفاده از روش تحلیل اکتشافی، این عوامل با ضریب اثرگذاری معناداری به ۲۴ عامل تقلیل یافتند و به شش بعد اصلی دسته بندی شدند که نتایج آن در جدول شماره دو ارائه شده است. همچنین، در این پژوهش سعی شده است که به رتبه بندی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی کشور پرداخته شود؛ از این رو، از روش تحلیل سلسله مراتبی^۱ برای اولویت بندی ابعاد استفاده شده است. شکل شماره یک، مدل مفهومی بخش کیفی پژوهش را نشان می دهد؛ بنابراین، یافته های این پژوهش شامل سه بخش می شوند: بخش اول به تحلیل عامل اکتشافی، بخش دوم به تحلیل عامل تأییدی و بخش سوم به تحلیل رتبه بندی سلسله مراتبی مربوط می شوند. در تحلیل اکتشافی تعیین روابط و ابعاد مورد مطالعه، از تکنیک حداقل مربعات معمولی استفاده شده است. برای بررسی اعتبار پرسش نامه ابعاد از سه روش اعتبار محتوا، اعتبار صوری و اعتبار سازه بهره گرفته شد.

شکل ۱- مدل مفهومی بخش کیفی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران

با توجه به نتایج حاصل از مرحله اول دلفی، پرسش نامه به صورت بسته و در ۲۴ بعد و شش بعد اصلی تنظیم شد. دوباره پرسش نامه به خبرگان بازگردانده شد و از آنان درخواست گردید تا میزان توافق خود را نسبت به هر یک از ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزش مطرح شده توسط اعضای پانل، در

1. Analytical Hierarchy Process (AHP)

دو سطح موافق و مخالف بیان کنند. نتایج تحلیل مصاحبه، کدگذاری باز و مقوله‌های اصلی و فرعی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی، در جدول شماره یک آمده است.

جدول ۱- نتایج تحلیل مصاحبه، کدگذاری باز، ابعاد و زیرابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی، خروجی تحلیل عاملی اکتشافی

بعد اصلی	مطالعات مربوط به ادبیات موضوع	کد	بعد فرعی	درصد توافق	بار عاملی	آماره تی
سیاستی (P)	آیزنبرگ (۲۰۱۰، ۲۰۱۶)، پژوهش جهرمی (۲۰۱۵)، استام (۲۰۱۵)، آیزنبرگ و انویماه (۲۰۱۶)، کاروالهو (۲۰۱۸)	P1	سند راهبردی برنامه استراتژیک نظام جامع	۹۰/۳۲	۰/۵۶	۱۴/۵
		P2	رفع موانع ساختاری کارآفرینی ورزشی	۸۳/۸۷	۰/۵۶	۱۴/۵
		P3	مشوق‌های قانونی و امتیازهای مالیاتی در بخش ورزش کشور	۷۰/۹۶	۰/۷۲	۱۲/۹
حمایتی (H)		H1	سهولت در تأسیس کسب‌وکار و دسترسی به منابع مالی مناسب	۸۳/۸۷	۰/۷۲	۱۹/۹
	آیزنبرگ (۲۰۱۰، ۲۰۱۶)، پژوهش جهرمی (۲۰۱۵)، استام (۲۰۱۵)، آیزنبرگ و انویماه (۲۰۱۶)، کاروالهو (۲۰۱۸)	H2	توسعه و تقویت فدراسیون‌ها، انجمن‌ها و هیئت‌های ورزشی	۷۰/۹۶	۰/۶۸	۱۸/۲۳
		H3	ایجاد دفاتر کارآفرینی و اشتغال برای حمایت از کسب‌وکارهای ورزشی	۹۳/۵۴	۰/۷۸	۲۲/۱۱
		H4	توسعه زیرساخت‌ها (سالن ورزشی، زمین چمن، استخر شنا) و فناوری اطلاعات	۷۰/۹۶	۰/۷۲	۱۹/۴۷
		H5	هزینه تحقیقات برای نوآوری و کارآفرینی ورزشی	۹۳/۵۴	۰/۷۶	۲۱/۰۰
بازارها (M)	قمبرعلی و همکاران (۲۰۱۵)، انتظاری (۲۰۱۵)، آیزنبرگ و انویماه (۲۰۱۶)، کاروالهو (۲۰۱۸)، ریتون (۲۰۱۸)، ادرتیج و همکاران (۲۰۱۸)، پوتس و توماس (۲۰۱۸)	M1	بازار گسترده مشتریان داخلی و خارجی و علاقه جوانان و اقبال عمومی به ورزش	۹۰/۳۲	۰/۵۸	۱۳/۷۳
		M2	میزان دسترسی به اطلاعات تجاری برای کارآفرینان ورزشی	۸۳/۸۷	۰/۵۸	۱۳/۷۳
		M3	شبکه ارتباطی با سایر مراکز کارآفرینی جامعه و بین‌الملل	۷۰/۹۶	۰/۶۴	۱۵/۸۲

ادامه جدول ۱- نتایج تحلیل مصاحبه، کدگذاری باز، ابعاد و زیرابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی، خروجی تحلیل عاملی اکتشافی

آماره تی	بار عاملی	درصد توافق	بعد فرعی	کد	مطالعات مربوط به ادبیات موضوع	بعد اصلی
۲۱/۰۵	۰/۷۷	۹۳/۵۴	توجه رسانه‌ای به کارآفرینان ورزشی و معرفی نمونه‌های موفق ورزشی	C1	آیزنبرگ (۲۰۱۰)، استام (۲۰۱۶)	فرهنگ (C)
۱۹/۵۹	۰/۷۰	۹۰/۳۲	دوره‌های آموزشی در حوزه کارآفرینی ورزش و ارائه واحدهای درسی کارآفرینی	C2	(۲۰۱۵)، سالو (۲۰۱۶)، بیگ آقا و همکاران (۲۰۱۵)	
۱۸/۳۹	۰/۷۱	۸۳/۸۷	برگزاری سمینارها و همایش‌های ملی و بین‌المللی کارآفرینی ورزشی	C3	سوراما و راتن و فریا (۲۰۱۷)، روندی و	
۱۱/۲۲	۰/۴۶	۷۰/۹۶	ایجاد شبکه‌های متعدد تلویزیونی درحوزه ورزش	C4	روندی (۲۰۱۷)	
۱۴/۸۳	۰/۵۹	۹۳/۵۴	تسهیلات بانکی مناسب به سرمایه‌گذاران در کسب‌وکارهای ورزشی	F1	آیزنبرگ (۲۰۱۰)، استام (۲۰۱۶)	سرمایه مالی (F)
۱۵/۲۱	۰/۶۱	۹۰/۳۲	جذب حامیان مالی ورزشی و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در کسب‌وکارهای ورزشی	F2	(۲۰۱۵)، آیزنبرگ و انویماه (۲۰۱۶)	
۱۳/۱۶	۰/۶۰	۸۳/۸۷	اختصاص یارانه به کسب‌وکارها و باشگاه‌های ورزشی	F3	حسینی و همکاران (۲۰۱۶)، پوتس و توماس (۲۰۱۸)	
۱۴/۷۰	۰/۵۹	۷۰/۹۶	اعطای پوشش بیمه‌ای و تسهیلات زیربنایی به سرمایه‌گذاران در بخش ورزش	F4		
۱۰/۲۹	۰/۴۳	۹۰/۳۲	کارآموزی یا آموزش حین کاردر محیط‌های ورزشی	K1	نامیبسان و بارون (۲۰۱۳)، انتظار (۲۰۱۵)	سرمایه انسانی (K)
		۸۳/۸۷	خدمات مشاوره‌ای کارآفرینی درزمینه ورزش	K2	آیزنبرگ و انویماه (۲۰۱۶)	
۲۱/۶۰	۰/۷۷	۷۰/۹۶	تعداد افراد متخصص در کسب‌وکارهای ورزشی	K3	کاروالهو (۲۰۱۸)	
۲۰/۵۹	۰/۷۴	۸۳/۸۷	ارتقای کمی و کیفی استادان حوزه ورزش	K4	ریتون (۲۰۱۸)، ادرتج و همکاران (۲۰۱۸)	
۱۲/۵۶	۰/۵۱	۷۰/۹۶	مؤسسه‌های آموزشی مرتبط با کسب‌وکارهای ورزشی	K5		

برای اطمینان از کفایت داده‌ها از آزمون‌های کرویت بارتلت^۱ و کیسر-مایر-اولکین^۲ استفاده شد که از نظر آماری معنادار بودند ($P < 0/001$). این آزمون‌ها نشان‌دهنده مناسب بودن روش تحلیل عاملی اکتشافی برای بررسی ساختار عاملی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی هستند.

جدول ۲- آزمون کرویت بارتلت و کیسر-مایر-اولکین

آزمون کرویت بارتلت		آزمون کیسر-مایر-اولکین	
سطح معناداری	درجه آزادی	آماره کای دو ^۳	کفایت نمونه
۰/۰۰۱	۲۷۴	۲۱۹/۲۱	۰/۷۹

با توجه به جدول شماره سه، پایایی ترکیبی و روایی همگرای متغیرهای پژوهش مورد تأیید است چرا که آلفای کرونباخ متغیرها بیشتر از ۰/۷ است. همچنین، به استناد نتایج فورنل^۴ و لارکر (۱۹۸۱) میانگین واریانس استخراج شده^۵ بیشتر از ۰/۵ است ضمن اینکه مقادیر پایایی ترکیبی بر اساس معیار ورتس، لین و جورسکوک^۶ (۱۹۷۴) بیش از ۰/۶ می باشد.

جدول ۳- مقادیر آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی و روایی همگرای متغیرهای پژوهش

شاخص	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	روایی همگرایی
سیاستی	۰/۷۸۹	۰/۸۶۳	۰/۶۱۱
حمایتی	۰/۸۵۶	۰/۸۹۷	۰/۶۳۵
سرمایه انسانی	۰/۷۷۴	۰/۷۷۵	۰/۶۸۹
سرمایه مالی	۰/۷۷۹	۰/۸۷۲	۰/۶۹۴
بازارها	۰/۸۴۹	۰/۸۸۸	۰/۵۷۱
فرهنگ	۰/۷۹۸	۰/۸۸۱	۰/۷۱۳

پس از حصول اطمینان از مناسب بودن حجم نمونه و پایایی ابزار پژوهش برای بررسی تحلیل عاملی اکتشافی ابعاد و سنجش روابط ابعاد پنهان با گویه‌های سنجش، از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی و چرخش واریماکس استفاده شد. براساس نتایج مدل اندازه‌گیری مندرج در جدول شماره یک، بار عاملی مشاهده چرخش واریماکس همه ابعاد آزمون روی عوامل، از لحاظ آماری معنادار است؛ یعنی

1. Bartlett's Test of Sphericity
2. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)
3. Chi-Squared Test
4. Fornell & Larker
5. Average Variance Extracted (AVE)
6. Werts, Linn, Joreskog

ارتباط گویه‌ها با سازه‌ها برقرار است. برای اطمینان بیشتر و تأیید قطعی روایی، عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی در جدول شماره چهار ارائه شده‌اند که همگی تأییدی بر روایی ابعاد و عناصر مورد مطالعه هستند.

جدول ۴- عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی

کد	عوامل مؤلفه	مجموع مربع‌های بارهای عاملی استخراج شده			مجموع مربع‌های بارهای عاملی پس از چرخش		
		کل	مقدار ویژه واریانس ۱٪	تجمعی ۲٪	کل	واریانس تجمعی ۳٪	واریانس ٪
P	سیاستی	۱۶/۵	۴۱/۲۳	۴۱/۲۳	۵/۴۵	۱۳/۶	۱۳/۲۷
H	حمایتی	۲/۱۵	۵/۳۸	۴۶/۹۳	۵/۴	۱۳/۶	۲۷/۵۶
K	سرمایه انسانی	۱/۷۵	۴/۴۵	۵۱/۷۸	۴/۳	۱۰/۷	۳۷/۶۸
F	سرمایه مالی	۱/۲۹	۳/۳۷	۵۴/۳۶	۴/۰۸	۱۰/۲	۴۸/۷۰
M	بازارها	۱/۲	۳/۰۱	۵۷/۵	۳/۷	۹/۳	۵۷/۵
C	فرهنگ	۱/۲	۳/۰۱	۵۷/۵	۳/۷	۹/۳	۵۷/۵

پس از تحلیل عاملی به شیوه اکتشافی، تحلیل عامل تأییدی برای تأیید ساختار عاملی با به کارگیری ایموس ۴۱۸ انجام شد. شاخص‌های برازش مدل در جدول شماره هفت ارائه شده‌اند. ارزیابی درونی مدل با محاسبه ضریب استاندارد مسیر و همچنین، مقدار آماره t ($-1/96 < t$ یا $t > 1/96$) صورت گرفته است؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که مدل از برازش خوبی برخوردار است. همچنین، برای تعیین روابط و تأثیر ابعاد اکوسیستم کارآفرینی، از تکنیک حداقل مربع‌های معمولی به صورت ارزیابی نتایج تحلیل عامل تأییدی و مدل درونی استفاده شده است. نتایج مدل که برای سنجش روابط متغیرهای پنهان با گویه‌های سنجش آن‌ها به کار می‌رود، نشان می‌دهد که بار عاملی مشاهده شده در تمامی موارد بزرگ‌تر از $0/4$ است و این بدان معنی است که همبستگی مناسبی بین متغیرهای قابل مشاهده با متغیرهای پنهان مربوط به خود وجود دارد؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که هر بعد اصلی به درستی سنجیده شده است. علاوه بر این، در ارزیابی مدل که با محاسبه ضریب استاندارد مسیر و همچنین، مقدار تی در پژوهش حاضر صورت پذیرفته است، مقدار معناداری در

1. Eigenvalue Variance Percentage
2. Cumulative Variance Percentage
3. Promax Rotate Eigenvalue
4. Amos18

همه ابعاد شناسایی شده بزرگتر از ۱/۹۶ به دست آمده است که نشان دهنده تأیید رابطه معنادار است؛ براین اساس، می توان چنین نتیجه گیری کرد که مؤلفه های شناسایی شده به عنوان بعد اصلی اکوسیستم کارآفرینی ورزشی ایران تأثیرگذارند. در واقع، تحلیل عامل تأییدی نشان می دهد که مدل اندازه گیری، نظریه ساخته شده در قسمت تحلیل اکتشافی را کاملاً تأیید می کند. همچنین، براساس جدول شماره شش، در مجموع، مقدار شاخص ها با ملاک تفسیری آن ها مطابقت دارد؛ بنابراین، می توان نتیجه گرفت که مدل از برازش خوبی برخوردار است.

جدول ۵- نتایج تحلیل عامل تأییدی ابعاد اصلی

ردیف	مؤلفه ها	ضریب مسیر (b)	مقدار معناداری (t)	نتایج
۱	سیاستی	۰/۷۴۱	۳/۶۶۹	معنادار
۲	حمایتی	۰/۶۶۷	۳/۰۰۵	معنادار
۳	سرمایه انسانی	۰/۵۵۷	۳/۱۱۴	معنادار
۴	سرمایه مالی	۰/۵۰۳	۲/۴۶۴	معنادار
۵	بازارها	۰/۴۹۵	۵/۵۱۸	معنادار
۶	فرهنگ	۰/۳۵۳	۴/۱۳۶	معنادار

جدول ۶- شاخص های مهم نیکویی برازش مدل کلی پژوهش

نام شاخص	نماد	برآوردهای مدل اصلی	حد مجاز	نتیجه گیری
(کای دو بر درجه آزادی)	χ^2/df	۲/۵۰۷	بین ۱ تا ۳	مناسب است
(نیکویی برازش) ^۱	GFI	۰/۹۴	بیشتر از ۰/۹	مناسب است
(ریشه میانگین مربعات خطای برآورد) ^۲	RMSEA	۰/۰۶۴	کمتر از ۰/۱	مناسب است
(برازندگی تعدیل یافته) ^۳	CFI	۰/۹۴	بیشتر از ۰/۸	مناسب است
(برازندگی نرم شده) ^۴	NFI	۰/۹۳۲	بیشتر از ۰/۹	مناسب است
(برازندگی فزاینده) ^۵	IFI	۰/۹۱۴	بیشتر از ۰/۹	مناسب است
(نیکویی برازش تعدیل یافته) ^۶	AGFI	۰/۹۳	بیشتر از ۰/۹	مناسب است

1. Goodness of Fit Index (GFI)
2. Root Mean Square Error of Approximation (RMESA)
3. Fit Index
4. Normed Fit Index
5. Increasing Fit Index
6. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)

اکنون، به رتبه‌بندی ابعاد شناسایی شده اکوسیستم کارآفرینی ورزشی پرداخته می‌شود. برای رعایت اختصار، در پایین به مراحل محاسباتی اهمیت نسبی یکی از ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزش در ایران به روش تحلیل سلسله مراتبی (یعنی ابعاد حوزه سیاست) پرداخته می‌شود. به‌طور مشابه، سایر عوامل بررسی شده‌اند. درهنگام تکمیل پرسش‌نامه‌ها، از خبرگان خواسته شد که ابتدا در هریک از بخش‌ها مؤثرترین ابعاد را با انجام مقایسه زوجی انتخاب کنند و سپس، برای انتخاب مهم‌ترین بخش، به مقایسه زوجی سه بخش ذکر شده بپردازند. هرکدام از عناصر ماتریس‌های مقایسه زوجی براساس میانگین هندسی پاسخ خبرگان حاصل شده‌اند. در اینجا تنها به وزن و اهمیت راهکارها و نیز نرخ ناسازگاری تصمیم‌های خبرگان اشاره می‌شود. همچنین، در صورت وجود نرخ ناسازگاری بیش از ۰/۱ در تصمیم خبرگان، با کمک نرم‌افزار Expert Choic مقایسه‌های ناسازگار تشخیص داده شدند و رفع شدند. گزینه‌های حوزه سیاست شامل سه بعد مشوق‌های قانونی و امتیازهای مالیاتی در بخش ورزش کشور، رفع موانع ساختاری برای کارآفرینی در حوزه ورزش و سند راهبردی برنامه استراتژیک نظام جامع کارآفرینی ورزشی هستند. برای تعیین اولویت و ضریب اهمیت هریک از سه بعد یادشده، ابتدا سه عامل یادشده از دید تک‌تک پاسخ‌گویان مقایسه شدند. جدول شماره هفت، ماتریس مقایسه زوجی سه بعد را از دیدگاه پاسخ‌گوهای مختلف نشان می‌دهد.

جدول ۷- ماتریس مقایسه‌های زوجی گزینه‌ها

پاسخ‌گوی ۱ام	P1	P2	P3
P1	۱	A_{12}	A_{13}
P2	A_{21}	۱	A_{23}
P3	A_{31}	A_{32}	۱

جدول ۸- اولویت‌بندی ابعاد مربوط به سیاست

معیار	۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	معیار
P2																		P1
P3																		P2
P1																		P3

پس از رسم ماتریس، در قطر آن عدد یک قرار می‌گیرد؛ زیرا، هر شاخص با خودش مقایسه می‌شود و برای پرکردن سایر آرایه‌ها با توجه به اهمیت نسبی هر عامل نسبت به عامل دیگر (از دید پاسخ‌دهندگان)، از داده‌های کمی برای پرکردن سایر آرایه‌ها استفاده می‌شود. بدین‌صورت، مقادیر پایین قطر اصلی معکوس مقادیر بالای قطر هستند. پاسخ‌گوی اول، جدول شماره هشت پرسش‌نامه را که براساس روش تحلیل سلسله مراتبی طراحی شده است، به‌صورت جدول شماره نه تکمیل کرده است.

جدول ۹- ماتریس مقایسه زوجی گزینه‌ها از دید پاسخ‌گوی اول

پاسخ‌گوی i	P1	P2	P3
P1	۱	۱/۶	۸
P2	۶	۱	۴
P3	۱/۸	۱/۴	۱

جدول ۱۰- ماتریس نرمالیزه جدول مقایسه‌های زوجی

پاسخ‌گوی i	P1	P2	P3
P1	۰/۱۴۰	۰/۱۱۷	۰/۶۱۵
P2	۰/۸۴۲	۰/۷۰۶	۰/۳۰۷
P3	۰/۰۱۷	۰/۱۷۶	۰/۰۷۶

جدول ۱۱- بردار اولویت ابعاد سیاستی کارآفرینی ورزشی با استفاده از EC

گزینه‌ها	P2	P1	P3
بردار اولویت	۰/۶۳۱	۰/۲۱۵	۰/۱۵۴

جدول شماره نه براساس جدول شماره هشت تکمیل شده است. پس از تشکیل ماتریس مقایسه‌های زوجی برای شاخص‌ها، مقادیر آن نرمالیزه می‌شوند و هر مقدار ماتریس بر جمع ستون آن تقسیم می‌شود. نتایج در جدول شماره ۱۰ ارائه شده است. پس از نرمال‌کردن، برای محاسبه وزن نسبی هر شاخص میانگین حسابی هر سطر محاسبه می‌شود. جدول شماره ۱۱ این نتایج را گزارش می‌دهد. بدین‌صورت با استفاده از EC از متظر پاسخ‌گوی اول بردار اولویت ابعاد سیاستی کارآفرینی ورزشی و درصد اولویت نسبی هر یک از شاخص‌ها به‌دست آمد. به‌عبارت‌دیگر، از دید پاسخ‌گوی اول، رفع موانع

ساختاری برای کارآفرینی در حوزه ورزش در بین عوامل سه‌گانه مربوط به سیاست‌ها، به‌عنوان مهم‌ترین، شاخص و سند راهبردی برنامه استراتژیک نظام جامع کارآفرینی ورزشی در رتبه دوم و حمایت مالی و مشوق‌های قانونی و امتیازهای مالیاتی در بخش ورزش کشور دارای رتبه آخر، در اکوسیستم کارآفرینی ورزشی تأثیرگذارند؛ البته این از نظر یکی از افراد پاسخ‌دهنده از بین ۳۱ نفر پاسخ‌دهنده است. برای مقایسه این سه شاخص، ۳۱ ماتریس مختلف وجود دارند؛ بنابراین، تحلیل سلسله مراتبی در ابتدا این ماتریس‌ها را به یک ماتریس واحد تبدیل می‌کند (تحلیل سلسله مراتبی گروهی). برای ترکیب جداول مقایسه‌های زوجی همه پاسخ‌گویان، یکی از بهترین روش‌ها، استفاده از میانگین هندسی است. مقایسه‌های زوجی داده‌هایی به صورت «نسبت» ایجاد می‌کنند و به‌علاوه، معکوس بودن ماتریس مقایسه، استفاده از این روش را بیشتر موجه می‌کند؛ زیرا، میانگین هندسی خاصیت معکوس بودن را در ماتریس مقایسه‌های زوجی حفظ می‌کند. اگر فرض کنیم که a_{ijk} مؤلفه مربوط به پاسخ‌گوی K ام برای مقایسه معیار i نسبت به معیار j باشد، میانگین هندسی برای مؤلفه‌های متناظر با معادله شماره یک محاسبه می‌شود (قدسی‌پور، ۲۰۰۵، ۷۰).

$$\tilde{a}_{ij} = (\prod_{k=1}^n a_{ijk})^{1/n} \quad (1)$$

$\tilde{a}_{ij}$: مؤلفه مربوط به گروه برای مقایسه معیار i نسبت به j با استفاده از ماتریس بالا، مقایسه معیارها از نظر گروه (کل پاسخ‌گویان و نمونه‌های مورد مطالعه) با استفاده از نرم‌افزار EC به صورت جدول شماره دوازده است.

جدول ۱۲- ماتریس مقایسه زوجی از دیدگاه گروه

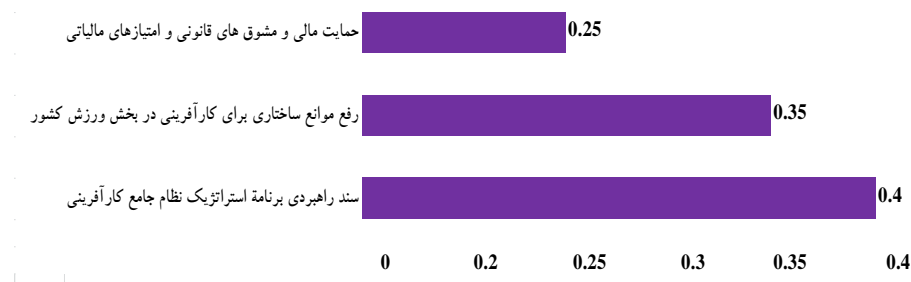
پاسخ‌گوی i ام	P1	P2	P3
P1	۱	۱/۲۶۵	۱/۴۶۰
P2	۰/۶۲۷	۱	۱/۹۲۱
P3	۰/۶۲۶	۰/۳۱۷	۱

برای استخراج اولویت‌ها از جدول بالا، از مفهوم نرمال کردن و میانگین موزون استفاده می‌شود. بدین منظور، با استفاده از معادله شماره دو، اعداد جدول نرمال می‌شوند:

$$r_{ij} = \frac{\tilde{a}_{ij}}{\sum_{j=1}^m \tilde{a}_{ij}} \quad (2)$$

که در آن r_{ij} مؤلفه نرمال است. پس از نرمالیزه کردن داده‌ها، از مقادیر حاصل میانگین موزون گرفته می‌شود که مقادیر حاصل از میانگین موزون نشان‌دهنده اولویت (درجه اهمیت) هر گزینه (ابعاد اکوسیستم کارآفرینی) هستند؛ بنابراین، با توجه به بررسی نظرهای کل نمونه و نتایج نرم‌افزار،

مشخص شد که در ارتباط با ابعاد سیاست که یکی از ابعاد مؤثر در اکوسیستم کارآفرینی ورزشی تشخیص داده شده است، رتبه و وزن عوامل مربوط به این عامل در شکل شماره یک آورده شده‌اند. در اینجا نرخ ناسازگاری برای این مدل برابر با ۰/۰۴۵ است که از ۰/۱ کوچک‌تر است؛ بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که مدل معنادار است.

شکل ۱- رتبه و وزن ابعاد سیاستی

همانند روش قبل، با توجه به محاسبات انجام شده ملاحظه شد که عامل حمایت اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران شامل پنج مورد یا عامل است که رتبه و وزن عوامل مربوط به این عامل، در شکل شماره دو نشان داده شده‌اند.

شکل ۲- رتبه و وزن ابعاد حمایتی

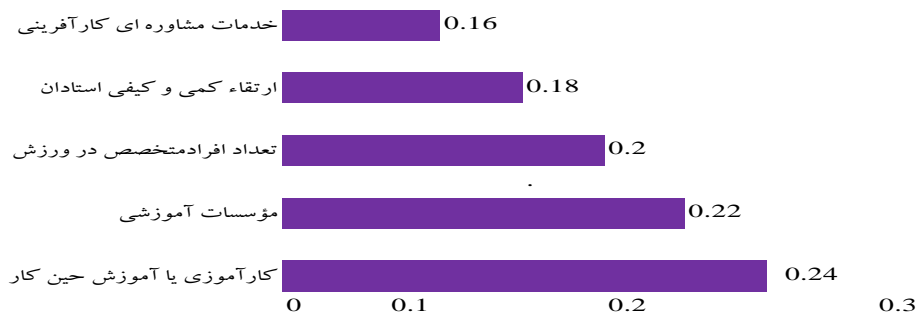
عامل مالی اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران، شامل چهار مورد یا عامل است که وزن عوامل مربوط به این عامل در شکل شماره سه نشان داده شده است.

نگهداری: شناسایی و رتبه بندی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی...

شکل ۳- رتبه و وزن ابعاد مالی

ابعاد سرمایه انسانی اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران، شامل پنج مورد یا بعد هستند که رتبه و وزن عوامل مربوط به این عامل، در شکل شماره چهار آورده شده اند.

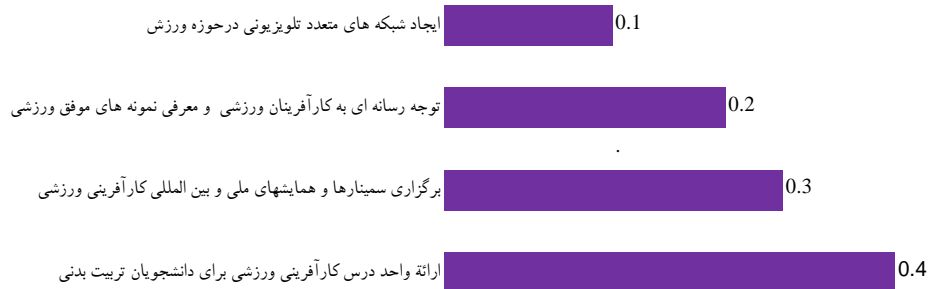

شکل ۴- رتبه و وزن ابعاد سرمایه انسانی

با توجه به محاسبات انجام شده مشخص می شود که کارآموزی یا آموزش حین کار در محیط های ورزشی در رتبه اول، مؤسسه های آموزشی مرتبط با کسب و کارهای ورزشی در رتبه دوم و تعداد افراد متخصص در کسب و کارهای ورزشی در رتبه سوم و ارتقای کمی و کیفی استادان در رتبه چهارم، باید مورد توجه مدیران منطقه قرار گیرند. همچنین، خدمات مشاوره ای کارآفرینی در رتبه پنجم قرار دارد.

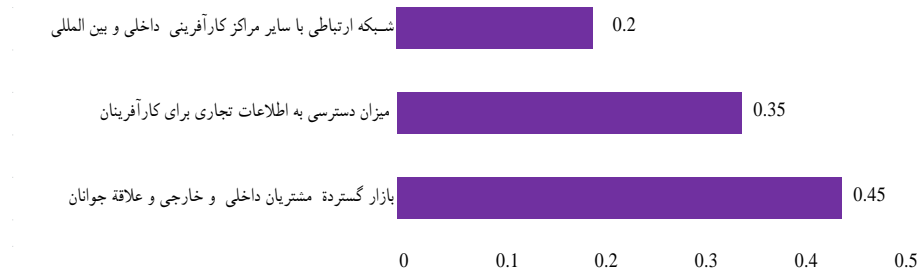
عامل فرهنگ، شامل چهار مورد یا عامل است که رتبه و وزن عوامل مربوط به این عامل در شکل شماره پنج آورده شده اند.

مطالعات مدیریت ورزشی، دوره ۱۱، شماره ۵۷، آذر و دی ۱۳۹۸

شکل ۵- رتبه و وزن ابعاد فرهنگ

با توجه به محاسبات انجام شده مشخص می شود که بازار گسترده مشتریان داخلی و خارجی و علاقه جوانان و اقبال عمومی به ورزش با رتبه اول، تهیه طرحهای مطالعاتی امکان سنجی شده و میزان دسترسی به اطلاعات تجاری برای کارآفرینان ورزشی با رتبه دوم و شبکه ارتباطی با سایر مراکز کارآفرینی جامعه و بین الملل با رتبه سوم، قرار دارند.

شکل ۶- رتبه و وزن ابعاد بازار

پس از رتبه بندی تمام زیرمعیارها می توان معیارهای اصلی را با اختلاف ناچیز رتبه بندی کرد که به شرح جدول شماره ۱۳ است. رتبه بندی نهایی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران، در جدول شماره ۱۴ ارائه شده است.

جدول ۱۳- ضریب اهمیت ابعاد اصلی اکوسیستم کارآفرینی ورزشی کشور با استفاده از نرم افزار EC

گزینه ها	سیاست	حمایت	بازار	فرهنگ	مالی	انسانی
بردار اولویت	۰/۱۸۷	۰/۱۷۹	۰/۱۶۸	۰/۱۵۹	۰/۱۵۸	۰/۱۴۹

جدول ۱۴- رتبه بندی نهایی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران

رتبه نهایی	زیرابعاد	ابعاد اصلی
۱	سند راهبردی برنامه استراتژیک نظام جامع کارآفرینی ورزشی	سیاستی
۲	رفع موانع ساختاری برای کارآفرینی در حوزه ورزش	
۳	مشوق های قانونی و امتیازهای مالیاتی در بخش ورزش کشور	
۴	سهولت در تأسیس کسب و کار و دسترسی به منابع مالی مناسب	حمایتی
۵	توسعه و تقویت فدراسیون ها، انجمن ها و هیئت های ورزشی	
۶	ایجاد دفاتر کارآفرینی و اشتغال برای حمایت از کسب و کارهای ورزشی	
۷	توسعه زیرساخت ها (سالن ورزشی، زمین چمن و استخر شنا) و فناوری اطلاعات	
۸	هزینه تحقیقات برای نوآوری و کارآفرینی ورزشی	بازارها
۹	بازار گسترده مشتریان داخلی و خارجی و علاقه جوانان و اقبال عمومی به ورزش	
۱۰	میزان دسترسی به اطلاعات تجاری برای کارآفرینان ورزشی	
۱۱	شبکه ارتباطی با سایر مراکز کارآفرینی جامعه و بین الملل	فرهنگ
۱۲	توجه رسانه ای به کارآفرینان ورزشی و معرفی نمونه های موفق ورزشی	
۱۳	دوره های آموزشی در حوزه کارآفرینی ورزش و ارائه واحدهای درسی کارآفرینی	
۱۴	برگزاری سمینارها و همایش های ملی و بین المللی کارآفرینی ورزشی	
۱۵	ایجاد شبکه های متعدد تلویزیونی در حوزه ورزش	
۱۶	تسهیلات بانکی مناسب به سرمایه گذاران در کسب و کارهای ورزشی	سرمایه مالی
۱۷	جذب حامیان مالی ورزشی و سرمایه گذاری بخش خصوصی در کسب و کارهای ورزشی	
۱۸	اختصاص یارانه به کسب و کارها و باشگاه های ورزشی	
۱۹	اعطای پوشش بیمه ای و تسهیلات زیربنایی به سرمایه گذاران در بخش ورزش	سرمایه انسانی
۲۰	کارآموزی یا آموزش حین کار در محیط های ورزشی	
۲۱	خدمات مشاوره ای کارآفرینی در زمینه ورزش	
۲۲	تعداد افراد متخصص در کسب و کارهای ورزشی	
۲۳	ارتقای کمی و کیفی استادان حوزه ورزش	
۲۴	مؤسسه های آموزشی مرتبط با کسب و کارهای ورزشی	

بحث و نتیجه گیری

از آنجایی که صنعت ورزش کشور در ارزیابی ظرفیت های اشتغال زایی در جایگاه مناسبی قرار دارد، ایجاد و توسعه اکوسیستم کارآفرینی در بخش ورزش کشور راهبردی مهم و اساسی برای تحقق

اهدافی چون اشتغال و کارآفرینی محسوب می‌شود. با توجه به پیاده‌سازی آزمون‌های آماری در ابعاد استخراج‌شده از این پژوهش، تطبیق با پژوهش‌های پیشین و نظرسنجی این عوامل از خبرگان کارآفرینی ورزشی، ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی را می‌توان در شش بعد اصلی سیاستی (سه شاخص)، حمایتی (چهار شاخص)، سرمایه مالی (پنج شاخص)، بازار و مشتریان (سه شاخص)، فرهنگ (چهار شاخص) و سرمایه انسانی (پنج شاخص) با ۲۴ بعد فرعی گروه‌بندی کرد. مهم‌ترین عاملی که برای بهبود اکوسیستم کارآفرینی در بخش ورزش کشور باید به آن توجه کرد، سیاست است. این یافته‌های پژوهش با نتایج مطالعات قمبرعلی و همکاران (۲۰۱۵)، داوری و همکاران (۲۰۱۶)، رخام و همکاران (۲۰۱۵) همسو هستند. این پژوهشگران بیان می‌کنند که بعد سیاستی مهم‌ترین بعد اکوسیستم کارآفرینی در کشور است. دومین بعد، حمایت مناسب از صنعت ورزش است و عامل مهم دیگر که در رتبه سوم قرار دارد، عامل اقتصادی بازار است که همسو با مطالعه قمبرعلی و همکاران (۲۰۱۵) است. براساس مطالعه آن‌ها، بازار مهم‌ترین عامل اکوسیستم کارآفرینی کشاورزی در کرمانشاه است. در رتبه چهارم، عامل فرهنگ قرار دارد. عامل مالی در رتبه پنجم و درنهایت، عامل سرمایه انسانی با ضریب اهمیت ۰/۱۴۹ در رتبه ششم قرار دارد. این درحالی است که در مطالعه پژوهش جهرمی (۲۰۱۵)، ابعاد اکوسیستم کارآفرینی دانشگاهی به ترتیب حمایت‌ها، سرمایه انسانی، بازارها، فرهنگ، سیاست و تأمین مالی هستند. همچنین، برای ارتقای اکوسیستم سینمای ایران، در پژوهش بیگ‌آقا و همکاران (۲۰۱۶)، ترتیب عوامل به صورت دولت، رهبران عرصه فرهنگی، منابع سرمایه‌ای، انجمن‌های غیرانتفاعی، نهادهای آموزشی، کارآفرینان داخل کشور و پیوند آن‌ها با کارآفرینان خارج از کشور است. شایان ذکر است که نتایج این پژوهش در ابعاد اکوسیستم کارآفرینی با مدل نظری آیزنبرگ (۲۰۱۰، ۲۰۱۶) و استام (۲۰۱۵) مطابقت دارد؛ اما زیرابعاد در حوزه‌های مختلف متفاوت هستند و طبیعی است که در اولویت‌بندی نیز تفاوت وجود دارد. مسلم است که ماهیت فعالیت ورزشی از سینما، کشاورزی، دانشگاه و سایر صنایع متفاوت است؛ بنابراین، براساس نتایج به دست آمده، برای ایجاد بستر مناسب اکوسیستم کارآفرینی در بخش ورزش کشور پیشنهاد می‌شود که با خط‌مشی‌ها و برنامه‌های سازگار با کارآفرینی ورزشی در سند چشم‌انداز ورزش، نقشه راه توسعه کارآفرینی در بخش ورزش کشور تدوین شود. برای بهبود حمایت و سهولت در تأسیس کسب‌وکار و دسترسی به منابع مالی مناسب، با ایجاد دفاتر کارآفرینی و اشتغال برای حمایت از کسب‌وکارهای ورزشی، راه هموار شود. همچنین، بهتر است بودجه مناسبی (بودجه عمومی کشور و بودجه سازمان) به انجام پژوهش‌هایی با هدف نوآوری و کارآفرینی ورزشی اختصاص داده شود. تسریع در ایجاد زیرساخت‌های پیشرفته از جمله تکمیل توسعه زیرساخت‌های عمرانی (سالن ورزشی، زمین چمن و استخر شنا) و فناوری اطلاعات و ارتباطات، توسعه و تقویت

فدراسیون‌ها، انجمن‌ها و هیئت‌های ورزشی با مشارکت نهادهای مالی داخلی و بین‌المللی ضرورتی انکارناپذیر است. با تنظیم و تسهیل قوانین و مقررات، با کمک سامانه‌های الکترونیک از کسب‌وکارهای ورزشی حمایت شود. با رسانه‌ای کردن و برنامه‌های شبکه تلویزیونی فعالیت کارآفرینان ورزشی و معرفی نمونه‌های موفق ورزشی، منزلت اجتماعی و نگرش به کارآفرینی ورزشی به‌عنوان گزینه شغلی مناسب بالا برده شود و با دوره‌های آموزشی، برگزاری سمینارها و همایش‌های ملی و بین‌المللی کارآفرینی ورزشی و ارائه واحدهای درسی کارآفرینی ورزشی، به توسعه صنعت ورزش اقدام شود. پرداخت تسهیلات بانکی با شرایط مطلوب برای شروع و حرکت طرح‌های نو در زمینه ورزش، واگذاری زمین به متقاضیان، مجوز راه‌اندازی کسب‌وکارهای ورزشی نو، ایجاد مدارس تخصصی در رشته‌های ورزشی باید در دستور کار مدیران ورزشی قرار گیرند. افزون بر این، باید مدیران در اطلاع‌رسانی درست و به موقع قوانین، مزایا و شرایط مساعد سرمایه‌گذاری در ورزش کوشا باشند و سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در کسب‌وکارهای ورزشی را جلب کنند و تلاشی مضاعف برای حمایت و تضمین موفقیت و امنیت سرمایه‌گذاری انجام شود. در نهایت، اعطای پوشش بیمه‌ای و تسهیلات زیربنایی به سرمایه‌گذاران از اقدام‌های بجا و مورد تقدیر است که موجب جذب حامیان مالی ورزشی می‌شود. به‌طور کلی، فضای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه ورزش کشور سبب ایجاد انگیزه در افراد در راستای کارآفرینی نمی‌شود؛ اما می‌توان به پیشرفت و ارتقای اکوسیستم کارآفرینی ورزشی و به عرصه عمل رساندن و همچنین، با بررسی الگوهای موفق در زمینه توسعه اکوسیستم کارآفرینی، به نتایج آن امیدوار بود.

References

1. Ashori, T., Dosti Pasha, M., Razavi, S. M., & Hoseini, A. H. (2018). Content analysis of the sports entrepreneurial researches in Iran. *Applied Research of Sport Management*, 6(3), 76-86.
2. Ashouri, T., & Boroumand, M. R. (2014). The relationship between knowledge management and the process of entrepreneurship in sport organizations. *Annals of Applied Sport Science*, 2(3), 41-56.
3. Audretsch, D., Colin, M., & O'Connor, A. (2018). The dynamics of entrepreneurial ecosystems. *Journal Entrepreneurship & Regional Development*, 13(3), 471-4.
4. Bigagha M., Shirvani, A., & Khazaei, M. (2009). Designing an ecosystem model for promoting entrepreneurship in Iranian cinema cultural management. *Journal Of Cultural Management*, 9(29), 107-22. (Persian).
5. Borissenko, J., & Boschma, R. (2017). A critical review of entrepreneurial ecosystems research: Towards a future research agenda. *European Planning Studies*, 25(6), 887-903.

6. Broumand, M., Ramazaninejad, R., Hematinejad, M., Malekakhlagh, I., & Razavi S. M. H. (2010). The study of barriers to employment of graduates of physical education and sport sciences in Iran. *Journal of Sport Management and Motor Behavior*, 14(7), 51-72. (Persian).
7. Carvalho, L. C. (2018). Entrepreneurial ecosystems: Lisbon as a smart start-up city. In e-planning and collaboration: Concepts, methodologies, tools and applications. *IGI Global*, 6(2), 1120-38.
8. Cavallo, A., Ghezzi, A., & Balocco, R. (2018). Entrepreneurial ecosystem research: Present debates and future directions. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 5(3), 1-31.
9. Davari, A., Valiberi, L., & Baqarзад, V. (2016). Entrepreneurship ecosystem of Iran based on Isenber model *Journal of Entrepreneurship Development* , 10(35), 101-20. (Persian).
10. Entezari, Y. (2015). Building knowledge-based entrepreneurship ecosystems: Case of Iran. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 195(1), 1206-15.
11. Entrepreneurship and Employment Development Dept, Entrepreneurship Development Office. (2016). Monitoring and improving Iran's entrepreneurship system. Tehran: Ministry of Labor and Social Welfare.
12. Fornell, C., & Larker, D. (1981). Structural equation modeling and regression: guidelines for research practice. *Journal of Marketing Research*, 18(1), 39-50.
13. Foroughi Pur, H. (2005). Fields of entrepreneurship in sport from the perspective of physical education specialists of the country. (Unpublished doctoral dissertation). Islamic Azad University, Science and Research Unvesity, Tehran. (Persian).
14. Ghambarali, R., Agahi, H., Alibaygi, A. H., & Zarafshani, K. (2015). Entrepreneurship ecosystem strategy: A new paradigm for entrepreneurship development. 1(3), 1-20. (Persian).
15. Ghambarali, R., Alibaygi, A., Rasekhi, B., Pezeshki, V., Ghasemi, S., & Akbari, Z. (2015). Challenges of Sustainable Rural Development From Perspective Of Villagers. *International Research Journal of Applied and Basic Sciences*, 3, 32-7. (Persian).
16. Holienka, M. (2015). Entrepreneurial environment in Slovakia: Multi-perspective comparison with innovation-driven economies. *Procedia Economics and Finance*, 34(2), 437-44.
17. Isenberg, D. J. (2010). How to start an entrepreneurial revolution. *Harvard Business Review*, 88(6), 40-50.
18. Isenberg, D., & Onyemah, V. (2016). Fostering scaleup ecosystems for regional economic growth (Innovations case narrative: Manizales-mas and scale up Milwaukee). *Innovations: Technology, Governance, Globalization*, 11(1-2), 60-79.
19. Kaiser, M. O. (1974). Kaiser-Meyer-Olkin measure for identity correlation matrix. *Journal of the Royal Statistical Society*, 52, 296-8.
20. Khodadad Kashi, F., & Karimnia, E. (2016). The effect of economic and social factors on the success of sport in the Olympic Games (2012-1996), *Journal of Economic Modeling Research*. 7(25), 43-67.
21. Leitão, J., & Leitão, J. (2017). The innovative and entrepreneurial nature of sport: A critical assessment. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 23(6), 1071-4.

22. Ministry of Labor, Welfare and Social Affairs. (2017). Study of the labor Market Situation in Iran. Available at: <https://www.mcls.gov.ir> (Accessed 20 April 2019). (Persian).
23. Ministry of Sports and Youth. (2017). Sixth program of economic, social and cultural development in the field of sport. Available at: <http://www.msy.gov.ir> (Accessed 20 April 2019). (Persian).
24. Mondalizadeh, Z. (2018). Entrepreneurship challenges in sport colleges. *Journal of Entrepreneurship, Business and Economics*, 6(2), 12-28.
25. Nambisan, S., & Baron, R. (2013). Entrepreneurship in innovation ecosystems: Entrepreneurs' self regulatory processes and their implications for new venture success. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 37(5), 1071-97.
26. Pazheshjahromi, A. (2013). Entrepreneurship ecosystem university-based entrepreneurial ecosystem. *Science and Technology Policy Letters*, 5(12), 75-82. (Persian).
27. Potts, J., & Thomas, S. (2018). Toward a new (evolutionary) economics of sports. *Sport, Business and Management: An International Journal*, 8(1), 82-96.
28. Qudsiপুর, Q. H. (2005). *The analytical hierarchy process (AHP)* (5th ed.). Tehran: Amirkabir University of Technology Press, Tehran. (Persian).
29. Rakhman, E., Taei, H., & Riahi, P. (2015). Economic growth from the channel of entrepreneurship ecosystem. Faculty of Economic Sciences, Allameh Tabatabaee University, Tehran. (Persian).
30. Ratten, V. (2016). Sport, innovation and public policy. *Sport Entrepreneurship and Innovation*, 179, 110-8.
31. Ratten, V. (2017). Entrepreneurial sport policy. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 5(10), 1-8.
32. Ratten, V. (2018 a). The future for sport entrepreneurship. *Sport Entrepreneurship*, 12(5), 139-49.
33. Ratten, V. (2018 b). The sport industry and entrepreneurship. *Sport Entrepreneurship*, 10(1), 19-33.
34. Ratten, V., & Ferreira, J. (2016). Sport entrepreneurship and the emergence of opportunities. *Sport Entrepreneurship and Innovation*, Routledge, 21-32.
35. Ratten, V., & Ferreira, J. (2017). Entrepreneurship, innovation and sport policy: Implications for future research. *Journal International Journal of Sport Policy and Politics*, 9(4), 575-7.
36. Roundy, P. T., & Roundy, P. T. (2017 a). Social entrepreneurship and entrepreneurial ecosystems: Complementary or disjoint phenomena? *International Journal of Social Economics*, 44(9), 1252-67.
37. Roundy, P. T., & Roundy, P. T. (2017 b). Small town entrepreneurial ecosystems: Implications for developed and emerging economies. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 9(3), 238-62.
38. Roundy, P. T., Brockman, B. K., & Bradshaw, M. (2017). The resilience of entrepreneurial ecosystems. *Journal of Business Venturing Insights*, 8(1), 99-104.
39. Shaghghi, A., & Shafiei, M. (2003). Strategies to increase the effective and competitive participation of small and medium industries in economics and industry Islamic Republic of Iran (1st ed.). Tehran: Rasa Cultural Institute. (Persian).

40. Sharifian, I. (2010). Designing a process pattern for entrepreneurship motivation for physical education students. (Doctoral dissertation). Tarbiat Modarres University, Tehran. (Persian).
41. Sorama, K., & Joensuu-Salo, S. (2016). A case study of entrepreneurial ecosystem related to growth firms. Paper presented at the European Conference on Innovation and Entrepreneurship, Jyväskylä university, Finland.
42. Stam, E. (2015). Entrepreneurial ecosystems and regional policy: A sympathetic critique. *European Planning Studies*, 23(9), 1759-69.
43. Stam, E., Audretsch, D. B., & O'Connor, A. (2017). The lineages of the entrepreneurial ecosystem approach. *Small Business Economics*, 5(3), 1-10.
44. Tobias, S., & Carlson, J. E. (1969). Brief report: Bartlett's test of sphericity and chance findings in factor analysis. *Multivariate Behavioral Research*, 4(3), 375-7.
45. Valdez, J. (1988). The entrepreneurial ecosystem: toward a theory of new business formation. Proceedings of the Small Business Institute Director's Association, Jude, University of Texas, San Antonio. Retrieved from: [http://sbida.org/Resources/Documents/Proceedings/1988% 20Proceedings. pdf# page, 102](http://sbida.org/Resources/Documents/Proceedings/1988%20Proceedings.pdf#page=102).
46. Werts, C. E., Linn, R. L., & Jöreskog, K. G. (1974). Intra-class reliability estimates: Testing structural assumptions. *Educational and Psychological measurement*, 34(1), 25-33.
47. Zali, M. R., Hossienfar, H., & Reza Gholizade, E. (2014). Impact of entrepreneurship on economic growth in Asian countries: Evidence from GEM, base data. *Journal of Applied Sciences Research*, 9(13), 6335-42.

استناد به مقاله

نگهداری، فاطمه، قهرمانی تبریزی، کوروش، شریفیان، اسماعیل و بیابانی، حسن. (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه‌بندی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی ورزشی در ایران. مطالعات مدیریت ورزشی، ۱۱ (۵۷)، ۷۹-۱۰۴. شناسه دیجیتال: 10.22089/smrj.2019.6586.2360

Negahdari, F., Ghahreman Tabrizi, K., Sharifian, I., & Biabani, H. (2019). Identification and Ranking of the Dimensions of the Sports Entrepreneurial Ecosystem in Iran. *Sport Management Studies*. 11 (57):79-104. (Persian). DOI: 10.22089/smrj.2019.6586.2360

Identification and Ranking of the Dimensions of the Sports Entrepreneurial Ecosystem in Iran

F. Negahdari¹, K. Ghahreman Tabrizi², I. Sharifian³,
H. Biabani⁴

1. Ph.D. Student in Sport Management, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran
2. Associate Professor of Sport Management, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran (Corresponding Author)
3. Associate Professor of Sport Management, Shahid Bahonar University of Kerman, Kerman, Iran
4. Assistance Professor of Management, University of Hormozgan, BandarAbbas, Iran

Received: 2018/12/25

Accepted: 2019/07/14

Abstract

Experience has shown that entrepreneurship requires an appropriate ground the term “entrepreneurial ecosystem” has spread as the third generation of entrepreneurial literature. Since, the Iranian sports industry is of a good position in terms of job creation potential and is an example of complex entrepreneurial ecosystem, thus the main objective of the present study was identifying and ranking the dimensions of the Iran's sports entrepreneurial ecosystem. The research methodology was a combination of applied development, namely descriptive-survey was interconnected (qualitative-quantitative) in terms of data type. In the first step, a multi-aspect approach was used, including literature review, evaluation of the best associated methods, studying the successful patterns of entrepreneurial ecosystems in different fields and the current state of the country's sports industry, and a deep interview with 31 sports experts and elite sports managers as well as active entrepreneurs in the field of sports. Then, using the Exploratory Factor Analysis (EFA) method, these factors were reduced to 24 factors with a significant effectiveness coefficient, and were classified into 6 main dimensions. Finally, the study results revealed that, using the AHP method, the dimensions of the sports entrepreneurial ecosystem could be ranked in six main dimensions of political, supportive, local and global markets, cultural, financial capital, and human capital Iran's sports industry is a complex and dynamic ecosystem. Therefore, it is suggested to develop the road map of the sports entrepreneurship along with strategies and plans compatible with the sports entrepreneurship in the country's sports perspective document.

Keywords: Entrepreneurial Ecosystem, Sports Entrepreneurship, Exploratory Factor Analysis, Analytical Hierarchy Process (AHP), Delphi Technique.

---

1. Email: f.negahdari1362@iauk.ac.ir

2. Email: Kourosh3795@uk.ac.ir

3. Email: Sharifian@uk.ac.ir

4. Email: Hmbiabani@yahoo.com